

แนวคิดว่าด้วย การชุมนุม ภาพสะท้อนอะไรในสังคม ความท้าทายมาตรการของรัฐ

ผศ. ชมพู่ โกศิริรัมย์
มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ดูเหมือนว่า คนไทยกับการชุมนุม หรือที่เรียกว่าพฤติกรรมรวมหมู่(Collective Behavior) มักมีเป็นปกติ แม้เสียบหายไปบ้างในช่วงปรับเปลี่ยนทางการเมือง แต่เมื่อเงื่อนไขทางการเมืองเปิดทางให้ การชุมนุมพร้อมจุดกระแสได้ทุกเมื่อเช่นตอนนี้ กระแสดังกล่าวได้ถูกจุดอีกครั้งซึ่งมีกลุ่มผู้ชุมนุมอยู่ด้วยกัน 3 กลุ่มใหญ่ๆประกอบด้วย กลุ่มต่อต้านคสช.-รัฐบาล กลุ่มเกษตรกร และกลุ่ม PTV ข้อสังเกตเกี่ยวกับ พฤติกรรมรวมหมู่ได้พัฒนาในลักษณะเรียนรู้จากบทเรียนในอดีตเป็นผลเชิงประจักษ์ เป็นการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายชัดเจนที่จะขยายวงให้กว้าง ในลักษณะหาแนวร่วมแข่งชิงมวลชน การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมรวมหมู่จำเป็นต้องรับรู้ในลักษณะศึกษา อย่างมีสติจะได้หยั่งถึงพลังขับเคลื่อนที่แท้จริงของผู้ก่อการ(ผู้จุดประกาย) ว่าต้องการอะไร น่าจะเป็นทางออกในลักษณะรู้เท่าทัน รู้กันเอาไว้แก่ พฤติกรรมรวมหมู่มิได้เกิดลอยๆ หากแต่เป็นสถานการณ์ที่ถูกกำหนดโดยบุคคล หรือเกิดการระบาดทางอารมณ์ จนกลายเป็นการกระทำที่ไม่มีรูปแบบชัดเจนยากแก่การควบคุมโดยบรรทัดฐานทางสังคม ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมรวมหมู่ถูกขับเคลื่อนด้วยอารมณ์ (Broom and selznick) เป็นพฤติกรรมที่สะท้อนภาพของสังคมในห้วงเวลานั้นๆ นักสังคมวิทยา Niel smelser เห็นว่าพฤติกรรมรวมหมู่ มิใช่สะท้อนภาพด้านลบของสังคมเพียงด้านเดียวเท่านั้น แต่ว่าได้เป็นกระจกสะท้อนเงื่อนไขทางสังคม ที่ฝ่ายบริหารบ้านเมืองไม่ควรมองข้าม ต้องยอมรับความเป็นจริงที่เป็นไปมิฉะนั้นแล้วคงเป็นเหมือนดาบดคกล้าคู่ข้างคงบอกลักษณะข้างที่แท้จริงไม่ได้ เงื่อนไขของพฤติกรรมรวมหมู่ประกอบด้วย

- 1.โครงสร้างเสริม (Structural conduciveness) คือที่โครงสร้างของสังคมนั้นๆ เป็นอย่างไร เป็นสังคมเปิด ประชาชนมีเสรีภาพมากน้อยเพียงใด หรือเป็นสังคมที่ถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพการแสดงออก
2. โครงสร้างที่เป็นแรงกดดัน(structural strain) คือที่สภาพของสังคมในขณะนั้นเป็นอย่างไร ประชาชนได้รับผลกระทบจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่นแรงกดดันจากปัญหาความยากจนนำไปสู่การเรียกร้องของประชาชนจากรัฐบาล
- 3.ความเชื่อระบอบในหมู่คน (The grow than speed of generalization belife) คือที่ความเชื่อ หรือศรัทธาต่อศาสนาอันเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ทรงพลังในฐานะเป็นพลังศรัทธาของมวลชน ได้ถูกบิดเบือนหรือไม่
- 4.ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปฏิกิริยา (Precipitation factors) คือว่ามีเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่สมาชิกสังคมเห็นว่าไม่ถูกต้อง ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากรัฐ ขัดต่อความรู้สึกหรือไม่
- 5.การปลุกกระดม (The mobilization for action) คือว่าเกิดจากปลุกกระดมของกลุ่มผลประโยชน์เพื่อหวังผลทางการเมืองหรือไม่
- 6.การดำเนินการควบคุมทางสังคม (Operation of social control) คือว่ารัฐได้ใช้มาตรการทางกฎหมายควบคุม ในลักษณะลิดรอนสิทธิของประชาชน หรือมาตรการควบคุมเฉียบขาดเข้าปราบปรามหรือไม่

จากที่ได้นำเสนอมาแล้วนั้นเห็นได้ว่าเงื่อนไขของการชุมนุมในแต่ละครั้งนั้น เป็นได้หลายเงื่อนไข ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขใดจะสุกงอมพร้อมแตกกระจายขยายวง

รูปแบบพฤติกรรมรวมหมู่ประกอบด้วย

1. การระบอบทางอารมณ์ (Emotion Contagion) การแพร่ระบอบทางอารมณ์มีอยู่หลายรูปแบบเริ่มจากฝูงชนมาชุมนุมกันเพื่อฟังอภิปรายจนขยายตัวเป็นความบ้าคลั่งเกิดจลาจล (Mobs and Riot)

2. มวลชน(mass) พฤติกรรมประเภทนี้ขึ้นอยู่กับข่าวสารที่แต่ละบุคคลได้รับ

3. ขบวนการทางสังคม (Social Movement) คือการกระทำร่วมกันอย่างต่อเนื่องตามอุดมการณ์ ดำเนินการเพื่อการเปลี่ยนแปลง หรือเพื่อขัดขวางการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในสังคม

4. มติมหาชนและการโฆษณาชวนเชื่อ (Public Opinion and Propaganda) คือการแสดงความคิดเห็นต่อผลประโยชน์ของตนควรได้รับการพิจารณา มีการต่อรองผลประโยชน์สูง ส่วนการโฆษณาชวนเชื่อคือการโน้มน้าวให้เชื่อและทำตาม

หากมองการชุมนุมหลายกลุ่มที่ดำเนินอยู่ในหลายจุดที่กรุงเทพฯอยู่นั้น หากมองจากกรอบรูปแบบพฤติกรรมรวมหมู่ทั้ง 4 รูปแบบนี้ จะเห็นถึงการพยายามทำอย่างเป็นขบวนการโดยในช่วงแรกยังไม่มีการระบอบทางอารมณ์มากนักเพราะไม่มีเป้าหมายที่มีน้ำหนักเพียงพอ เพราะมีการเรียกปล้ำมวลชนในลักษณะชวนเชื่อน้อย และขณะเดียวกันคนส่วนมากไม่ค่อยให้ความสำคัญ โดยมองว่าเป็นเหตุผลที่หนักไปทางกลุ่มผลประโยชน์ ยังไม่มีน้ำหนักในระดับชาติ ยกเว้นกลุ่มเกษตรกรเท่านั้น ที่พร้อมขยายวงกว้างรับสมาชิกผู้ร่วมทุกข์จากชนบทซึ่งมีน้ำหนักระดับชาติมากกว่า ไหนจะเป็นเรื่องปัญหาหนี้สิน ปัญหาจากน้ำท่วมไม่หายฝนแล้งมาซ้ำทับ ความเดือดร้อนของเกษตรกรดูจะมีน้ำหนักมากที่สุดบนตัวแปรของผลงานของรัฐบาลที่ผ่านมา 6 เดือนคำตอบเป็นอย่างไรก็ดูที่มีอบเกษตรกรเป็นเชิงประจักษ์ ประเด็นที่มีความเสี่ยงก็คือหาก 3 กลุ่มผู้ชุมนุมรวมเป็นหนึ่งเดียวแล้วขยายพื้นที่แย่งมวลชนมุ่งทำลายศรัทธามหาชนที่มีต่อค.ช.และรัฐบาล หยคน้ำกรดหยคนี้ไม่ควรมองข้ามเป็นเด็ดขาด ไม่ควรมองข้ามเพราะหากผู้ชุมนุม มีความกล้า แล้วแสวงหาอุดมการณ์ประชาธิปไตยอันเป็นอุดมการณ์ที่สากลระดับชาติแล้วมุ่งตรงไปยังเป้าหมาย ก็อาจกลายเป็นลูกศรของพลังมวลชนมีโอกาสนั้นไปได้ที่จะพัฒนาเป็นขบวนการทางสังคมที่มีอุดมการณ์ถูกขับเคลื่อนด้วยการระบอบทางอารมณ์ ฉะนั้นนับว่าเป็นความท้าทายต่อค.ช.และรัฐบาลเป็นยิ่งนัก เป็นความท้าทายที่จะเลือกมาตรการการมาจัดการอย่างเฉียบขาดในทุกกลุ่มเพื่อตัดต้นตอกลุ่มผู้ชุมนุมแบบมีนัยการเมืองแอบแฝง หากเลือกวิธีนี้เท่ากับไม่รับทุกข์บำรุงสุขของเกษตรกรที่ไม่มีนัยอื่นเจือปนเป็นการลอยแพพลังมหาชนที่รัฐไม่ควรมองข้าม นับว่าเป็นความท้าทายบนตัวแปรที่เรียกว่า เปลี่ยนมิตรเป็นศัตรู ในทางกลับกันหากไม่ดำเนินการใดๆเพื่อตัดหัวจักรผู้ชุมนุมเท่ากับให้รอให้ไฟรอเชื้อเมื่อถึงเวลา